

Ю. М. Дзюраx,
доктор філософії з публічного управління та адміністрування, доцент,
доцент кафедри адміністративного та фінансового менеджменту,
Національний університет "Львівська політехніка"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7131-7468>
С. А. Гавриляк,
аспірант кафедри адміністративного та фінансового менеджменту,
Національний університет "Львівська політехніка"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9902-2186>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.10.236

ОБГРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОВАДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧИХ ЗАХОДІВ У ЖИТЛОВОМУ СЕКТОРІ

Y. Dziurakh,
PhD in Public Management and Administration, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Administrative and Financial Management,
Lviv Polytechnic National University
S. Havryliak,
Postgraduate of the Department of Administrative and Financial Management,
Lviv Polytechnic National University

JUSTIFICATION OF DIRECTIONS OF STATE REGULATION OF IMPLEMENTATION OF INVESTMENT ENERGY-SAVING MEASURES IN THE RESIDENTIAL SECTOR

Метою цього дослідження було розроблення теоретико-методичних засад обґрунтування напрямів державного регулювання провадження інвестиційних енергозберігаючих заходів у житловому секторі. Запропоновано послідовність формування програм державної підтримки провадження інвестиційних енергозберігаючих заходів у житловому секторі. Початковим етапом цієї послідовності є виділення головних перешкод, які постануть при провадженні заходів з енергозбереження у житлових приміщеннях. Здійснено групування цих перешкод за низкою класифікаційних ознак, зокрема, за характером перешкод, джерелом їх виникнення, за етапами інвестиційного процесу, за складністю подолання тощо. Окрему увагу приділено поділу перешкод, які постають у процесі реалізації заходів з енергозбереження у житловому секторі, залежно від необхідності понесення бюджетних видатків у їхнє подолання. Базуючись на описаному групуванні перешкод, було визначено головні напрями державного регулювання провадження інвестиційних енергозберігаючих заходів у житловому секторі. Запропоновано методичний підхід до встановлення раціональних параметрів державної фінансової підтримки зазначених заходів.

Currently, the economy of Ukraine is characterized by a rather high level of energy intensity. As a result, the domestic economy is characterized by significant expenses for the purchase of energy resources and an increased level of risk, caused both by the volatility of energy prices and the threat of possible disruptions in their supplies. This situation negatively affects the efficiency of the functioning of the Ukrainian economy and leads to the deterioration of the state's energy security. In this regard, in recent years, the significance of measures aimed at energy saving has increased. However, it is necessary that the implementation of such measures does not lead to a reduction in macroeconomic indicators, in particular the gross national product. One of the most important ways to solve this problem is to reduce energy consumption in the residential sector. At the same time, ensuring such a reduction may require support from public administration bodies. In turn, the

parameters of such support, especially if it is related to the incurring of budget expenses, require careful preliminary justification. Therefore, the purpose of this study was to develop the theoretical and methodological foundations of substantiation of the directions of state regulation of the implementation of investment energy-saving measures in the residential sector. The sequence of formation of state support programs for the implementation of investment energy-saving measures in the residential sector is proposed. The initial stage of this sequence is the selection of the main obstacles that will arise during the implementation of energy saving measures in residential premises. Grouping of these obstacles was carried out according to a number of classification features, in particular, according to the nature of obstacles, the source of their occurrence, according to the stages of the investment process, according to the difficulty of overcoming them, etc. Particular attention is paid to the division of obstacles that arise in the process of implementing energy-saving measures in the residential sector, depending on the need to incur budgetary expenses to overcome them. Based on the described grouping of obstacles, the main directions of state regulation of the implementation of investment energy-saving measures in the residential sector were determined. A methodical approach to establishing rational parameters of state financial support for the mentioned measures is proposed.

Ключові слова: житловий сектор, енергозбереження, енергозберігаючі заходи, інвестиційний захід, інвестиційна діяльність, державна фінансова підтримка, державне регулювання.

Key words: residential sector, energy saving, energy saving measures, investment measure, investment activity, state financial support, state regulation.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

На теперішній час економіка України характеризується досить високим рівнем енергоємності. Як наслідок, для вітчизняної економіки притаманні значні витрати коштів на придбання енергоресурсів та підвищений рівень ризикованості, зумовлений як волатильністю цін на енергоносії, так і загрозою можливих зривів їхніх поставок. Ця ситуація негативно впливає на ефективність функціонування української економіки та призводить до погіршення енергетичної безпеки держави. У зв'язку з цим в останні роки підвищилася значущість заходів, спрямованих на енергозбереження. Однак необхідно, щоб реалізація таких заходів не призвела до скорочення макроекономічних показників, зокрема валового національного продукту. Одним з найголовніших шляхів вирішення цього завдання є зменшення споживання енергії у житловому секторі. Водночас, забезпечення такого зменшення може потребувати підтримки з боку органів публічного управління. Своєю чергою, параметри такої підтримки, особливо, якщо вона пов'язана із понесенням бюджетних видатків, потребують попереднього ретельного обґрунтування.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблема скорочення енергоспоживання в Україні знаходиться в центрі уваги багатьох вчених. Серед науковців, які здійснили значний внесок у вирішення зазначеної проблеми, варто, зокрема, назвати таких дослідників, як У. Андрусів [1], Д. Бізонич [2], Н. Бойчук [3], В. Джеджула [4], С. Концеба [5], С. Майстро [6], Н. Матвійчук [7], Н. Михаліцька [8], І. Петренко [9] та ін. Цими вченими було запропоновано дієві методи оцінювання потенціалу енергозбереження, розроблено організаційно-економічні механізми підвищення енергоефективності та сформовано підходи до вдосконалення

державної енергетичної політики. Також необхідно відзначити праці [10, 11], у яких встановлено роль та розглянуто особливості державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні. Проте не вирішеним остаточно залишається питання обґрунтування напрямів державного регулювання такої сфери інвестиційної діяльності як інвестування у заходи з енергозбереження у житловому секторі. Тому, враховуючи практичну значущість вирішення зазначеного питання, існує необхідність в його подальшому дослідженні.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є розроблення теоретико-методичних засад обґрунтування напрямів державного регулювання провадження інвестиційних енергозберігаючих заходів у житловому секторі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Розроблення механізмів активізації процесу реалізації енергозберігаючих заходів у житлових будинках, зокрема заходів з термомодернізації, значною мірою може бути віднесено до сфери діяльності органів публічного управління. Водночас, напрями державного регулювання процесу провадження цих заходів повинні бути належним чином обґрунтовані. Це зумовлено, зокрема, тим, що реалізація деяких з цих напрямів може потребувати вкладання значних обсягів фінансових ресурсів.

Необхідно відзначити, що процес формування програм державної підтримки провадження інвестиційних енергозберігаючих заходів у житловому секторі повинен передбачати реалізацію певної послідовності дій (рис. 1). Початковим етапом цієї послідовності є виділення головних перешкод, які постать при провадженні заходів з енергозбереження у житлових приміщеннях.

Необхідно відмітити, що перешкоди, які постають у процесі реалізації заходів з енергозбереження у житловому секторі, можуть бути згруповані за різними кла-

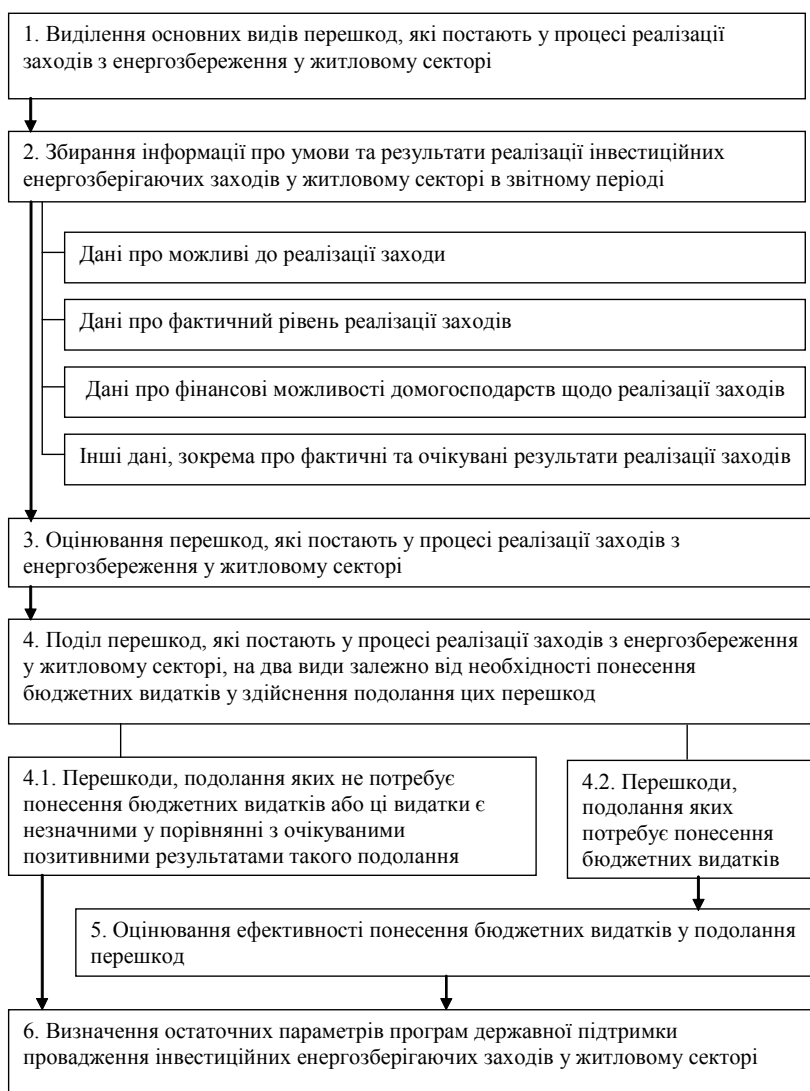

Рис. 1. Послідовність формування програм державної підтримки провадження інвестиційних енергозберігаючих заходів у житловому секторі

Джерело: авторська розробка.

сифікаційними ознаками. Зокрема, за характером зазначених перешкод доцільно виокремлювати такі їх види:

- 1) перешкоди ресурсного характеру. Вони утворюються внаслідок відсутності у суб'єктів, що реалізують заходи з енергозбереження в житловому секторі, тих чи інших видів ресурсів;
- 2) перешкоди, зумовлені відсутністю або нестачею необхідних компетенцій. Зазначені перешкоди утворюються внаслідок відсутності у суб'єктів, що реалізують заходи з енергозбереження в житловому секторі, тих чи інших видів компетенцій, необхідних для належного управління цим процесом;
- 3) перешкоди інституційного характеру. Вони утворюються внаслідок недосконалості нормативно-правової бази регулювання реалізації заходів з енергозбереження в житловому секторі;
- 4) перешкоди макроекономічного характеру. Ці перешкоди формуються завдяки негативним процесам, що відбуваються в економіці держави та (або) регіону (зокрема, внаслідок інфляції, безробіття тощо).

Варто відмітити, що бар'єри на шляху реалізації заходів з енергозбереження у житловому секторі можуть бути поділені на і за іншими ознаками, зокрема: за джерелом виникнення перешкод (внутрішні та зовнішні); за етапами інвестиційного процесу (перешкоди, що виникають на підготовчому етапі; перешкоди, що виникають на етапі започаткування енергозберігаючих заходів; перешкоди, що виникають під час інвестування енергозберігаючих заходів); за складністю подолання (перешкоди, які відносно легко можна подолати; перешкоди, які долаються важко; перешкоди, які на даний час не можуть бути подолані) тощо. Окрему увагу доцільно приділити також поділу перешкод, які постають у процесі реалізації заходів з енергозбереження у житловому секторі, залежно від необхідності понесення бюджетних витрат у їхнє подолання. За цією ознакою зазначені перешкоди можуть бути поділені на ті, подолання яких не потребує понесення бюджетних витрат або ці витрати є незначними у порівнянні з очікуваними позитивними соціально-економічними результатами їхнього подолання, та ті, подолання яких потребує понесення суттєвих бюджетних витрат.

Повертаючись до поділу перешкод, які виникають у процесі провадження інвестиційних енергозберігаючих заходів у житловому секторі, за характером цих перешкод, потрібно відзначити, що частина з них гальмує зазначений процес безпосередньо, тоді як вплив інших перешкод має опосередкований характер. Зокрема, до другої групи перешкод належать перешкоди інституційного та макроекономічного характеру. Ці перешкоди відображаються, насамперед, у двох аспектах, а саме — у

відсутності у частини домогосподарств необхідних фінансових ресурсів для реалізації інвестиційних енергозберігаючих заходів та у недостатньому з точки зору домогосподарств рівні економічної ефективності окремих заходів з економії енергії у житлових приміщеннях. При цьому нестача у частини домогосподарств необхідних фінансових ресурсів може бути викликана двома основними причинами, а саме — недостатнім рівнем доходів мешканців та складністю одержання потрібних коштів із їх зовнішніх джерел, насамперед недостатнім ступенем доступності банківських кредитів.

Розглянувши види перешкод, що постають на шляху до активізації процесу реалізації заходів з енергозбереження в житловому секторі, можна визначити три головні напрями подолання цих перешкод з боку органів публічного управління.

Першим таким напрямом варто розглядати вдосконалення законодавчо-нормативної бази регулювання інвестиційного процесу реалізації заходів з енергозбереження в житловому секторі. Таке регулювання повинно передбачати, передусім, зниження ризику інвестуван-

ня, підвищення доступності фінансових ресурсів тощо.

Стосовно другого напрямку подолання перешкод, які постають у процесі реалізації енергозберігаючих заходів в житловому секторі, то ним повинно виступати покращення інформаційного забезпечення учасників цього процесу. Насамперед, це стосується забезпечення потенційних інвесторів актуальною інформацією про наявні у них можливості здійснювати вкладення коштів у ті чи інші заходи з енергозбереження з урахуванням потрібних інвестицій, очікуваної економії видатків на оплату житлово-комунальних послуг тощо.

Зрештою, третім напрямом подолання бар'єрів на шляху реалізації енергозберігаючих заходів в житловому секторі є пряма фінансова підтримка з боку органів державної влади окремих груп населення. При цьому важливо встановити обґрунтовані параметри такої підтримки з урахуванням бюджетних можливостей. При цьому за кожною групою мешканців потрібно оцінити висоту фінансових перешкод, що постають перед ними. Цю висоту можна визначати величиною необхідних компенсаційних видатків (наприклад, на повне або часткове погашення процентів за позиками), понесення яких надасть фінансову можливість здійснити інвестування у реалізацію певного енергозберігаючого заходу.

Враховуючи викладене вище, можливо виділити чотири головні бар'єри, які перешкоджають процесу реалізації домогосподарствами енергозберігаючих інвестиційних заходів. Сутність цих бар'єрів та опис показників оцінювання їхнього рівня представлені у табл. 1.

Як впливає з інформації, представленої у табл. 1, оцінювання рівня перешкод, які безпосередньо гальмують процес реалізації домогосподарствами енергозберігаючих інвестиційних заходів, потребує попереднього утворення репрезентативної вибірки домогосподарств та подальшого аналізування цієї вибірки, зокрема і шляхом проведення опитування відібраних домогосподарств. Ці дії дають змогу сформулювати попередній перелік напрямів державного регулювання провадження інвестиційних енергозберігаючих заходів у житловому секторі. При цьому серед цих напрямів особливу увагу приділити тим, провадження яких потребуватиме понесення бюджетних видатків. Ці напрями потрібно максимально деталізувати, зокрема за видами тих матеріалів, устаткування тощо, придбання та застосування яких забезпечуватиме енергозбереження у житловому секторі. Також потрібними є ретельно оцінені дані про сподівану економію відповідних енергоносіїв у натуральному вираженні. Тоді, зіставивши величину такої економії із можливим обсягом державної фінансової підтримки у реалізацію відповідного енергозберігаючого заходу, можливо оцінити ефективність бюджетних видатків у разі ухвалення рішень про реалізацію цього заходу. Отримана таким чином інформація дає змогу розмістити заходи щодо енергозбереження у порядку

Таблиця 1. Види та показники оцінювання перешкод, які безпосередньо гальмують процес реалізації домогосподарствами енергозберігаючих інвестиційних заходів

Назви перешкод	Сутність перешкод	Опис показників оцінювання перешкод
1. Інформаційні	Відсутність у домогосподарств належного обсягу інформації про заходи з енергозбереження у житлових приміщеннях	Відношення кількості домогосподарств, які не володіли інформацією про певний захід або групу заходів, до загальної кількості досліджуваних домогосподарств
2. Фінансові	Нестача у домогосподарств належного обсягу фінансових ресурсів, необхідних для реалізації заходів з енергозбереження у житлових приміщеннях, а також складність одержання цих ресурсів із зовнішніх їх джерел	Відношення кількості домогосподарств, які не мали фінансові ресурси для реалізації певного заходу або груп заходів, до загальної кількості досліджуваних домогосподарств
3. Компетентнісні	Нестача у домогосподарств належного обсягу компетенцій стосовно реалізації енергозберігаючих заходів, зокрема компетенцій зі збирання та оброблення вхідної інформації, а також з ухвалення та реалізації рішень про здійснення зазначених заходів	Відношення кількості домогосподарств з достатнім рівнем компетенцій щодо реалізації певного заходу або груп заходів до загальної кількості досліджуваних домогосподарств
4. Економічні	Недостатній рівень економічної ефективності інвестицій, які необхідно вкласти у реалізацію відповідних енергозберігаючих заходів	Відношення кількості заходів або їхніх груп з недостатнім рівнем економічної ефективності інвестицій, які потрібно вкласти у здійснення цих заходів або їхніх груп, до загальної кількості заходів (груп заходів), що розглядалися

Джерело: авторська розробка.

спадання ефективності їх державної фінансової підтримки та, враховуючи сумарний ліміт обсягів такої підтримки, сформулювати остаточну програму державної фінансової підтримки провадження інвестиційних енергозберігаючих заходів у житловому секторі.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Процес формування програм державної підтримки провадження інвестиційних енергозберігаючих заходів у житловому секторі повинен передбачати реалізацію певної послідовності дій. Початковим етапом цієї послідовності є виділення головних перешкод, які постать при провадженні заходів з енергозбереження у житлових приміщеннях.

При цьому перешкоди, які постають у процесі реалізації заходів з енергозбереження у житловому секторі, можуть бути згруповані за різними класифікаційними ознаками. Зокрема, за характером зазначених перешкод доцільно виокремлювати такі їх види: перешкоди ресурсного характеру; перешкоди, зумовлені відсутністю або нестачею необхідних компетенцій; перешкоди інституційного характеру та перешкоди макроекономічного характеру. Окрім того, бар'єри на шляху реалізації заходів з енергозбереження у житловому секторі можуть бути поділені і за іншими ознаками, зокрема: за джерелом виникнення перешкод, за етапами інвестиційного проце-

су, за складністю подолання тощо. Окрему увагу доцільно приділити також поділу перешкод, які постають у процесі реалізації заходів з енергозбереження у житловому секторі, залежно від необхідності понесення бюджетних видатків у їхнє подолання. За цією ознакою зазначені перешкоди можуть бути поділені на ті, подолання яких не потребує понесення бюджетних видатків або ці видатки є незначними у порівнянні з очікуваними позитивними соціально-економічними результатами їхнього подолання, та ті, подолання яких потребує понесення суттєвих бюджетних видатків.

Щодо перешкод другої групи, то напрями їх подолання потрібно максимально деталізувати, зокрема за видами тих матеріалів, устаткування тощо, придбання та застосування забезпечуватиме енергозбереження у житловому секторі. Також потрібними є ретельно оцінені дані про сподівану економію відповідних енергоносіїв у натуральному вираженні. Тоді, зіставивши величину такої економії із можливим обсягом державної фінансової підтримки у реалізацію відповідного енергозберігаючого заходу, можливо оцінити ефективність бюджетних видатків у разі ухвалення рішень про реалізацію цього заходу. Отримана таким чином інформація дає змогу розмістити заходи щодо енергозбереження у порядку спадання ефективності їх державної фінансової підтримки та, враховуючи сумарний ліміт обсягів такої підтримки, сформулювати остаточну програму державної фінансової підтримки провадження інвестиційних енергозберігаючих заходів у житловому секторі.

Подальші дослідження повинні, серед іншого, передбачати формалізацію процесу обґрунтування напрямів державного регулювання провадження інвестиційних енергозберігаючих заходів у житловому секторі.

Література:

1. Андрусів У. Я., Мазур І. М. Комплексний підхід до забезпечення раціонального використання енергетичних ресурсів. *Бізнес Інформ*. 2017. № 1. С. 44—49.
2. Бізонич Д. В. Результативність реформ у сфері енергоефективності та енергозбереження у межах галузі житлово-комунального господарства сучасної України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 6. С. 85—93.
3. Бойчук Н. Я., Острианко М. М. Проблеми енергозбереження та підвищення енергоефективності економіки України. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2017. № 19. С. 25—34.
4. Дзеджула В. В. Оцінка економічної ефективності інвестицій в енергозберігаючі проекти. *Економічний простір*. 2011. № 54. С. 124—130.
5. Концеба С. М., Непочатенко О. О. Енергозберігаючі технології в Україні: економічний ефект та перспективи впровадження. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2007. № 63. С. 1—5.
6. Майстро С., Біловський М. Державна політика енергоефективності та енергозбереження як необхідна умова забезпечення енергетичної безпеки України. *Ефективність державного управління*. 2018. № 1 (54). С. 80—87.
7. Матвійчук Н. М. Пріоритети реалізації політики енергозбереження в Україні. *Economics and management. Juvenis scientia*. 2016. № 1. С. 97—100.
8. Михаліцька Н. Я. Реалізація політики енерго- та ресурсозбереження в контексті зміцнення національної

безпеки. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна*. 2013. № 2. С. 108—117.

9. Петренко І. П., Козловська О. Ю. Фінансова підтримка проектів у сфері енергозбереження в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. № 14 (2). С. 65—68.

10. Дзюра Ю. М. Державне регулювання інвестицій у сільському господарстві: зарубіжний досвід та можливості його імплементації в Україні. *Ефективність державного управління*. 2019. Вип. 1. С. 220—231.

11. Дзюра Ю. М. Особливості регулювання інвестиційної діяльності в сільськогосподарській сфері на засадах конкурентного аналізу. *Економіка та держава. Серія: державне управління*. 2018. № 8. С. 38—42.

References:

1. Andrusiv, U. Ya. and Mazur, I. M. (2017), "An integrated approach to ensuring the rational use of energy resources", *Biznes Inform*, vol. 1, pp. 44—49.
2. Bizonych, D. (2021), "Effectiveness of reforms in the field of energy efficiency and energy saving within the boundary of the housing and communal economy of modern Ukraine", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 6, pp. 85—93.
3. Bojchuk, N. Ya. and Ostriancko, M. M. (2017), "Problems of energy saving and energy efficiency of Ukraine's economy", *Suchasni problemy ekonomiky i pidpryemnytstvo*, vol. 19, pp. 25—34.
4. Dzhezdzula, V. V. (2011), "Estimation of economic efficiency of investments in energy saving projects", *Ekonomichnyj prostir*, vol. 54, pp. 124—130.
5. Kontseba, S. M. and Nepochatenko, O. O. (2007), "Energy saving technologies in Ukraine: economic effect and prospects of implementation", *Zbirnyk naukovykh prats' Umans'koho natsional'noho universytetu sadivnytstva*, vol. 63, pp. 1—5.
6. Majstro, S. and Bil'ovs'kyj, M. (2018), "Energy saving technologies in Ukraine: economic effect and prospects of implementation", *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnia*, vol. 1 (54), pp. 80—87.
7. Matvijchuk, N. M. (2016), "Priorities for the implementation of energy saving policy in Ukraine", *Economics and management. Juvenis scientia*, vol. 1, pp. 97—100.
8. Mykhalits'ka, N. Ya. (2013), "Implementation of energy and resource conservation policy in the context of strengthening national security", *Naukovyj visnyk L'vivs'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seriya ekonomichna*, vol. 2, pp. 108—117.
9. Petrenko, I. P. and Kozlovs'ka, O. Yu. (2017), "Financial support for energy saving projects in Ukraine". *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*, vol. 14 (2), pp. 65—68.
10. Dziurakh, Yu. M. (2019), "State regulation of investments in agriculture: foreign experience and possibilities of its implementation in Ukraine", *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnia*, vol. 1, pp. 220—231.
11. Dziurakh, Yu. M. (2018), "Peculiarities of regulation of investment activity in the agricultural sphere on the basis of competitive analysis", *Ekonomika ta derzhava. Seriya: derzhavne upravlinnia*, vol. 8, pp. 38—42.

Стаття надійшла до редакції 09.05.2024 р.